
Gondolatok a műszeres vallomásellenőrzésről

Budaházi Árpád*

a közel egy éve hatályba lépett magyar büntetőeljárás törvény (2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, a továbbiakban: IV. Be.) újításai közé tartozik, hogy változtatott a korábbi szabályozáson, a poligráf helyett a műszeres vallomásellenőrzést nevesíti, amely a bizonyítási cselekmények közé került. A vallomásellenőrzésre alkalmas műszerek közül a poligráf a legismertebb és legerőteljesebb. Más módszerek is vannak, viszont jelentőségük meg sem közelíti a poligráfos vizsgálatét. Kérdésként merül fel azonban, megfelelően tette-e a jogalkotó, hogy nem kizárólag a poligráfot szabályozza? A tanulmány célja annak vizsgálata, hogy a műszeres vallomásellenőrzés, illetve a poligráfos vizsgálat milyen helyvel és szereppel rendelkezik a magyar büntetőügyekben, és mi jellemzi a külföldi szabályozást.

1. A magyar szabályozás

A III. Be. (1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról) a poligráfos vizsgálatot szabályozta. A vizsgálatot szaktanácsadó végezte, az alanya pedig nagykorú tanú vagy felnőttkorú gyanúsított lehetett, akit csak akkor vethettek poligráfos vizsgálat alá, ha abba beleegyezett. [III. Be. 180. § (2) bekezdés, 181. § (4) bekezdés, 182. § (2) bekezdés, 453. § (7) bekezdés] Mivel a III. Be. kodifikálásakor büntetőügyekben kizárólag a poligráfos vizsgálatot alkalmazták Magyarországon, ezért nem is mutatkozott igény arra, hogy más módszert is nevesítsenek a büntetőeljárás törvényben. Később azonban büntetőügyekben is megjelent két kézírásalapú hazugságvizsgálati módszer, a komputeres grafometriás vizsgálat¹ és a grafométer². Esetükben az a gyakorlat alakult ki, hogy szakértőt rendeltek ki a vizsgálat elvégzésére, és a szakértőkre vonatkozó jogszabályhelyeket alkalmazták a vizsgálat elvégzése során. A gyakorlat azért alakulhatott így, mivel a II. Be. (1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról) időszakában jellemzően szakértő végezte a

* Adjunktus, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Büntetőeljárásjogi Tanszék

¹ AGÁRDI Tamás: Az agy nem hazudik. Műszeres valóság-ellenőrzés – komputeres grafometriás vizsgálat. *Magyar Rendészet*, 2018/2. 20-21.

² FARKAS László: *A tudományos grafológia néhány területe*. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IV. Tanulmányok a „Határőrség a minőség útján” című tudományos konferenciáról*. 2005. 243-253.

poligráfós vizsgálatot. Mivel a III. Be. a poligráfós vizsgálatot nevesítette, és kizárólag a poligráfós vizsgálat elvégzését tette szaktanácsadói feladattá, így szabályozás hiányában a poligráf mellett megjelenő más műszerek kezelője a szakértő maradt. Így alakult ki az a gyakorlat, hogy míg a poligráfós vizsgálat eredményét szaktanácsadói jegyzőkönyv tartalmazta, a kézírásalapú módszerek vizsgálati eredményét szakvélemény. Bár a szakértői vizsgálatokat nem jellemzi az önkéntesség, követve a poligráfós gyakorlatot, ezen műszereknél is beleegyezéshez kötötték a vizsgálat elvégzését. A beleegyezésnek azért van jelentősége, mivel a kézírásalapú hazugságvizsgálati módszerek is nagyfokú együttműködést kívánnak a vizsgált személytől, amelyet nem lehet kikényszeríteni például azzal, hogy rendbírsággal sújtják a nem együttműködő vizsgálati alanyt. Ha az alany nem írt, vagy nem azt írta, amit kérnek tőle (ún. „piktogramokkal” kell válaszolni a feltett kérdésekre, nem szóban megfogalmazott igennel, nemmel), a szakértő megszakította a vizsgálatot.

A műszeres vallomásellenőrzés fogalomhasználat az egységesítés szándékát hordozza magában, a IV. Be. egységesen szabályozza a különböző műszeres vallomásellenőrzésre alkalmas módszereket. Ha műszeres vallomásellenőrzésre kerül sor (legyen az komputeres grafometriás-, grafométeres vizsgálat, vagy a már büntetőügyekben is alkalmazott réteges hangelemzés³), azt szaktanácsadó végezheti, aki az eljárásáról és megállapításairól a továbbiakban tanúként hallgatható ki. [IV. Be. 212. § (2) bekezdés] A tanúkihallgatás a gyakorlatban leginkább a vizsgálat körülményeire (nem volt-e például ittas állapotban a vizsgált személy) és a műszeres vallomásellenőrzési módszer megbízhatóságára, működési elveire irányul. A Nyer. 79. § (8) bekezdése[100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól] alapján a szaktanácsadó feljegyzést készít a műszeres vallomásellenőrzésről, amely magában foglalja a vizsgálati eredményt is. A feljegyzés a nyomozási ügyiratok közé kerül, ami azzal a következménnyel jár, hogy pótolja a szaktanácsadó tanúkénti kihallgatását, ha a hatóság nem tart igényt más információra a vizsgálatmal kapcsolatban, mint ami kiolvasható a feljegyzésből. A szaktanácsadó tanúkénti kihallgatása leginkább a bírósági tárgyalásra jellemző, a nyomozás során csak ritkán kerül rá sor. 2019 áprilisában egy empirikus kutatást kezdtem, amely keretében 2019. május 14-ig százharmincegy rendőr töltött ki kérdőívet, akik közül hatvanheten látnak el nyomozói vagy vizsgálói tevékenységet. A hatvanhét nyomozóból, illetve vizsgálóból mindössze hárman hallgattak ki tanúként műszeres vallomásellenőrzést végző szaktanácsadót a nyomozási szakaszban. A megkérdezettek nem jelezték, hogy milyen műszer vonatkozásában került sor a kihallgatásra.

A IV. Be. 87. § (2) bekezdése alapján a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanú vallomása műszeres vallomásellenőrzéssel nem vizsgálható. A rendelkezés oka, hogy testi, lelki érettséghez van szükség a műszeres vallomásellenőrzés elvégzéséhez, hogy az alany megfelelően helyezze bele magát a vizsgálati szituációba. Értenie kell a feltett kérdéseket, és tudatának azt is át kell fogni, ha a tagadása lelepleződik, ez számára súlyos következményekkel jár. Másrészt azért is

³ Kis György – TAKÁCS Szabolcs: A hazugságok típusai. *Magyar Rendészet*, 2018/2. 45-51.

jelentősége lehet az életkornak, mivel a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanúnál a különleges bánásmód jegyében a kímélet követelménye is megjelenik, mint egy olyan ok, amely a kora miatt védi a tanút a stresszel járó bizonyítási cselekményektől. A IV. Be. 96. § (2) bekezdése alapján *„A bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött terhelt jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése érdekében a 87. § (1) és (2) bekezdését megfelelően alkalmazza.”* Ebből következően a fiatalokorú gyanúsított mőszeres vallomásellenőrzésére sincs lehetőség.

2. A mőszeres vallomásellenőrzés mint bizonyítási cselekmény

A IV. Be. újításai közé tartozik, hogy a bizonyítási cselekmények között nevesíti és szabályozza a mőszeres vallomásellenőrzést. A törvénybeli elhelyezése arra utal, hogy a mőszeres vallomásellenőrzés eredményétideális esetben egy olyan szaktanácsadói feljegyzés tartalmazza, amelyre bizonyítási eszközként tekinthet az eljáró hatóság. Specialitását adja a mőszeres vallomásellenőrzésnek, hogy más bizonyítási cselekményektől eltérően, kizárólag a nyomozás során szabad elvégezni. Már ez a körülmény is jelzi, hogy nem tipikus bizonyítási cselekményként tekinthetünk a mőszeres vallomásellenőrzésre, és az is jellemzi, hogy a bírósági gyakorlat alapján a mőszeres vallomásellenőrzés eredménye nem minősül bizonyítási eszköznek. Ez a bírósági gyakorlat a III. Be. idején alakult ki, amikor még nem volt bizonyítási cselekmény a mőszeres vallomásellenőrzés. A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 4/2007. BK véleménye szerint a bizonyítás eszközeinek felsorolásában [III. Be. 76. § (1) bekezdés] a szaktanácsadó közreműködése és a poligráf alkalmazása nem szerepel. A bizonyítási eszközök taxatív felsorolása valóban nem tartalmazta a poligráfos vizsgálatot, és a szaktanácsadó közreműködését sem, viszont a poligráfos vizsgálatról készített jegyzőkönyvre ugyanúgy, mint más eljárási cselekményekről készült jegyzőkönyvekre, okiratként lehetett tekinteni. A Legfelsőbb Bíróság azt is kimondta, hogy a szaktanácsadó közreműködéséről készült jegyzőkönyv a tárgyalás anyagává tehető. Abból, hogy a jegyzőkönyv a tárgyalás anyagává volt tehető, nem következett az, hogy bizonyíték származzon a poligráfos vizsgálat eredményéből. Dönthetett úgy a bíróság, hogy felolvassa a tárgyaláson a szaktanácsadói jegyzőkönyvbe foglalt vizsgálati eredményt, viszont a célja leginkább a vallomás hitelességének gyengítése volt, és nem az, hogy bizonyítékként tekintsen rá. Ha a mérlegelés oldaláról közelítjük meg a problémát, megállapítható, hogy a bíróság az általa lefolytatott bizonyítás eredményét szabadon mérlegeli, és ennek alapján hozza meg a döntését. Ez a szabadság azonban nem abszolút– teszi hozzá Farkas Ákos. Azt korlátozza *„az indokolási kötelezettség, amely alapján a bíróságnak számot kell adnia arról, hogy a bizonyítékoknak egyenként és összességükben milyen szerepe volt a tényállás*

*megállapításában és az ezen alapuló döntés meghozatalában.*⁴A tényállás megállapítása céljából a bíróság megvizsgálja a rendelkezésére álló vallomásokat, és mérlegel, hogy melyek azok a vallomásrészek, amelyekre bizonyítékként támaszkodhat, és amelyekre alapozhatja a tényállást. A döntést segítheti a rendelkezésre álló poligráfós vizsgálat eredménye is, amely gyengíti, vagy éppen erősíti a vizsgált vallomás hitelességét. A poligráfós vizsgálat bevonása a mérlegelésbe nem szükségszerű, csak egy lehetőség, amellyel élhet a bíró. A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 4/2007. BK véleménye azt is megállapította, hogy a bírósági eljárásban poligráf nem alkalmazható. Ennek oka abban kereshető, hogy a poligráfós vizsgálat elsősorban arra alkalmas, hogy orientálja a nyomozást.

A Kúria Bhar.II.1271/2013/8. számú eseti döntése is megerősíti a 4/2007. BK. véleményt, amelyben nem zárkózik el attól, hogy a poligráfós vizsgálat eredményét a bíróság a tárgyalás anyagává tegye, illetve azt felolvassa: *„A poligráfós vizsgálat eredményének a tárgyalás anyagává tétele, felolvasása (ismertetése) azt a célt szolgálhatja, hogy legális bizonyítási eszközből (jellemzően vallomásból) származó valamely tényszerű adatot megállapítható tényné erősítsen. A poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadó tanúkénti kihallgatása pedig éppúgy nem zárható ki, mint a terheltet, vagy a tanút kihallgató hatósági személyé azzal, hogy vallomáspótló jelleggel nem bírhatnak, vagyis legfeljebb a vallomástétel körülményeire vonatkozhatnak.*” A Kúria a Bfv.III.953/2012/34. számú eseti döntésében kitér rá, hogy a poligráf útján valójában nem a bizonyíték (a vallomás tartalma), hanem a vallomástevő személy hitelessége, szavahihetősége válik megítélhetővé. Utóbbi azonban csupán segédlet, segíti az orientálást, mivel a vallomás szabad értékelés tárgya, vagyis a poligráfós vizsgálat eredményéből nem származhat bizonyíték. Ezt támasztja alá a Fővárosi Ítéltábla 5/2014. (IX.29.) BK. véleménye is, amely arról rendelkezik, hogy a poligráfós vizsgálatról készített szaktanácsadói vélemény, mivel a III. Be. taxatív felsorolása között nem szerepel, nem minősül bizonyítási eszköznek. A Fővárosi Ítéltábla egy 2015-ös ügyben is utalt arra, hogy a III. Be. a bizonyítás eszközei között nem tünteti fel a poligráfós vizsgálatot. (Fővárosi Ítéltábla Bf.218/2015/17. sz.)⁵ Az elmúlt hónapokban több bíróval is konzultáltam, hogy változik-e a poligráfós vizsgálat megítélése. Mindnyájan úgy látják, bár bizonyítási cselekménnyé vált a műszeres vallomásellenőrzés, ennek ellenére nem várható elmozdulás a korábbi bírósági gyakorlattól.

A rendőri állomány pedig egyre bizakodóbb, legalábbis ezt az eredményt támasztották alá a kérdőíves empirikus kutatásaim. A IV. Be. hatályba lépése előtt jellemzően arra számítottak, hogy 2018. július 1-jét követően nőni fog a poligráfós vizsgálat jelentősége a bizonyításban. 2018. április 11. és 2018. május 11. között 418 rendőr töltötte ki az elektronikus kérdőívet, közülük 119-en nyomozók (28,5%), 79-en vizsgálók (18,9%), 220-an (52,6%) pedig más beosztásban voltak, akik Hajdú-Bihar megye kivételével az összes megyében, illetve Budapesten

⁴ FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádपालca – Avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai.* Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 94.

⁵ Vö.: BUDAHÁZI – FANTOLY – KAKUSZI – BITTER – CZOBOR: *A műszeres vallomásellenőrzés fejlődési irányjai.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020. (megjelenés alatt)

teljesítettek szolgálatot. A 10. számú kérdésre (A IV. Be. a bizonyítási cselekmények között helyezi el a műszeres vallomásellenőrzést. Ön szerint a műszeres vallomásellenőrzés eredménye ezzel nagyobb jelentőségre tesz szert a bizonyításban?) 208 fő (50,01%) válaszolt igennel, 65 fő (15,7%) nemmel és 208 fő (34,2%) talánnal. A 198 fő nyomozóból és vizsgálóból 92 fő válaszolt igennel (46%), 36 fő (18,18%) nemmel és 70 fő talánnal (35,35%). 2018 novemberében 106 rendőr közreműködésével végeztem kérdőíves felmérést. Az 5. kérdésre (5. Ön szerint a műszeres vallomásellenőrzés bizonyítási cselekménnyé válása növeli a bizonyításban betöltött szerepét a poligráfos vizsgálatnak?) a megkérdezettek 68,9%-a válaszolt igennel (73 fő), 17,9% talánnal (19 fő) és 13,2% nemmel (14 fő). A 2019 tavaszán végzett empirikus kutatásom során 131 rendőrből 104 válaszolt igennel (79,38%) ugyanerre a kérdésre (2. Ön szerint a műszeres vallomásellenőrzés bizonyítási cselekménnyé válása növeli a bizonyításban betöltött szerepét a poligráfos vizsgálatnak?), 20-an talánnal (15,26%) és 7-en nemmel (5,34%). A három empirikus kutatásból levonható az a következtetés, hogy ahogy telik az idő, egyre kevesebben gondolják azt a rendőrök közül, hogy nem növekszik a műszeres vallomásellenőrzés bizonyításban betöltött szerepe. Ez az elgondolás persze nem befolyásolja a bírósági gyakorlatot, viszont lehet olyan hatása, hogy a jövőben nőni fog az olyan ügyek száma, amelyek nyomozási szakaszában műszeres vallomásellenőrzést alkalmaznak.

3. A műszeres vallomásellenőrzés és a közvetett bizonyíték problematikája

A IV. Be. indokolása szerint a törvény *„a bizonyítási cselekmények között helyezi el újdonságként a közvetett bizonyíték beszerzésére irányuló műszeres vallomásellenőrzést”*. Az indokolás ellentmondani látszik a bírósági gyakorlatnak, amely alapján nem származik bizonyíték a műszeres vallomásellenőrzésből, sem közvetett, sem közvetlen.

Mivel a szaktanácsadó nem a bizonyítandó tényekről nyilatkozik, *„így amit mond, nem bizonyítéka a cselekménynek/bűnösségnek stb.”*⁶ A vizsgálati eredményről készített feljegyzése, illetve amit tanúként elmond kihallgatása során, nem keletkeztet közvetlen bizonyítékot, vagyis a műszeres vallomásellenőrzés nem juttatja közvetlen bizonyítékhoz a hatóságot. Más kérdés, hogy a műszeres vallomásellenőrzést tanú-, esetleg gyanúsítottai vallomás követheti, ami viszont a bizonyítandó tényekről tartalmazhat adatokat. Krispán István szerint az emberölési ügyekben a poligráfos vizsgálat során elkövetőként azonosított személyek körülbelül egyharmada tesz ebben a helyzetben beismerő vallomást.⁷ Így ha magából a szaktanácsadói feljegyzésből nem is származik közvetlen bizonyíték, annyiban mégis lehet szerepe a műszeres vallomásellenőrzésnek a közvetlen bizonyíték megszerzésében, hogy elvezetheti hozzá a hatóságot.

⁶ BEJCSI Alexa: Kétélyek a poligráf körül. *Ügyészek Lapja*, 2013/3-4. 73.

⁷ KRISPÁN István: Tájékoztatás és sugalmazás – avagy mire jó a poligráfos hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 2005/1. 106.

Ha a közvetett bizonyíték kérdéskörét vizsgáljuk, megállapítható, hogy a poligráfos vizsgálat eredményét rögzítő feljegyzésben foglaltak közvetett bizonyítéknak sem minősülnek, mivel a szaktanácsadó arról tud nyilatkozni, hogy a vizsgált személynél a fiziológiai reakcióváltozások megtévesztésre utaltak-e a releváns kérdések tagadásánál. Megtévesztően tagadta-e például a vizsgált személy, hogy elkövette a rablást, és ismerné az elrabolt összeget. Bár a bizonyítandó tényre irányul a szaktanácsadó kérdése, viszont a válasznál kizárólag a vizsgált személy fiziológiai reakcióváltozásait figyeli a szaktanácsadó, amely nincs összefüggésben a bizonyítandó ténnyel, és következtetni sem lehet belőle a bizonyítandó tényre. A vizsgálati eredményről készített szaktanácsadói feljegyzés vagy megerősíti a vallomást tevő őszinteségét, miszerint őszintén tagadja a tanú vagy a gyanúsított a bűncselekmény elkövetését, vagy éppen arra mutat rá, hogy a műszerrel vizsgált személy tagadása megtévesztő, mert a fiziológiai reakcióváltozásai azt mutatják, fél attól, hogy lelepleződik a hazugsága. Éppen ezért figyelhető meg a bírósági gyakorlatban, hogy nem tekintik közvetlen és közvetett bizonyítéknak sem a műszeres vallomásellenőrzés eredményét. A műszeres vallomásellenőrzéssel valóban „nem *"bizonyítékszerzés"* történik, hanem *a bizonyítási eszközből származó bizonyíték hitelességének az ellenőrzése*".⁸A közvetett bizonyításnál ugyanis a bizonyítási eszköz nem egyenesen a bizonyítandó tényre, hanem olyan más tényre vonatkozik, amelyből a logika szabályai, tudományos tételek, gyakorlati ismeretek és tapasztalatok alapján, illetve az ügyben rendelkezésre álló egyéb bizonyítékok felhasználásával következtetni lehet a bizonyítandó tényre.⁹ Nemcsak a szaktanácsadói feljegyzésből, hanem a szaktanácsadó tanúvallomásából sem származik közvetett bizonyíték ezen okok miatt. Közvetetten úgy származhat bizonyíték a műszeres vallomásellenőrzésből, ha például a poligráfos vizsgálat segítségével sikerül meghatározni a bűncselekmény elkövetési eszközeként használt fegyver, vagy a sértett holttestének elrejtése helyét.¹⁰

4. A műszeres vallomásellenőrzés szerepe a büntetőeljárásban

A műszeres vallomásellenőrzésnek leginkább a nyomozás felderítési szakaszában van helye és szerepe, amikor a cél az elkövető kilétének a megállapítása, és az ehhez szükséges bizonyítási eszközök összegyűjtése, illetve rögzítése. Jellemzően a bírók sem kételkednek abban, hogy jelentős nyomozást orientáló szerepe van a poligráfos vizsgálatnak abban, hogy alkalmazásával a nyomozó hatóság eljusson a gyanúsítottához. Ügyelnie kell viszont arra a nyomozó hatóságnak, hogy ne bizzon vakon a műszerekben, így a poligráfban sem. A 2019 tavaszán végzett kérdőíves

⁸ BELEGI József: *A bizonyítás*. In: Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I-II. - új Be. - Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018.

⁹ FANTOLY Zsanett – BUDAHÁZI Árpád: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. 99.

¹⁰ Lásd erről részletesebben: KRISPÁN István – PUSZTAI László: Egy gyanús eltűnés poligráfos vizsgálatának módszertana és tanulságai. *Belügyi Szemle*, 2016/7-8. 141-150.

felmérésem során a feltett kérdésre, miszerint „Előfordult már a gyakorlatában, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye nem bizonyult helyesnek?” 119 fő megkérdezett közül 105-en válaszoltak nemmel (88,2%), viszont 14-en jelezték (11,8%), hogy előfordult már a gyakorlatában, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye nem volt helyes. Az empirikus kutatás eredményei is arra mutatnak rá, más adatokkal együtt kell döntenie arról, hogy milyen irányt vegyen a nyomozás, mikor kell az egyik feltételezett elkövető helyett elkezdene egy másikban gondolkodni. A poligráfós vizsgálatnak abban is szerepe lehet, hogy a nyomozás vizsgálati szakaszában ellenőrizze, a gyanúsított tagadása őszinte-e. Ha őszinte, akkor érdemes lehet elgondolkodni a nyomozó hatóságnak, illetve az ügyészségnek arról, hogy valóban a gyanúsított követte-e el a bűncselekményt. Megtévesztő tagadás esetén pedig lehet egy olyan következménye a poligráfós vizsgálatnak, hogy a gyanúsított nem látja értelmét a további tagadásnak.

A nyomozás során végzett poligráfós vizsgálat eredményére támaszkodhat ugyan a bíróság, viszont ezt jellemzően akkor teszi, ha bűnösséget megállapító ítélet születik, és terhelő a vádlott számára a vizsgálat eredménye. A támaszkodás mindössze annyit jelent, hogy a bíróság utal arra ítéletében, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye is gyengíti a vádlott tagadásának a hitelességét. A vádlott nem bűnösségére utaló vizsgálati eredmény viszont jellemzően nem része a felmentő ítélet indokolási részének. Mivel a poligráfós vizsgálat kizárólag a vallomás hitelességét erősít vagy gyengíti jellemzően felderítési céllal, így elrendelésének valóban nincs helye a bírósági eljárásban. Mivel a műszeres vallomásellenőrzéshez hasonlóan a felismerésre bemutatás és alapvetően a bizonyítási kísérlet is vallomáshitelességet gyengít vagy erősít, így nem látom problémának, hogy a bizonyítási cselekmények közé került. Azért sem, mert a műszeres vallomásellenőrzés ideális esetben közvetlen és közvetett bizonyítékokhoz is elvezetheti a hatóságot. Ugyanúgy, ahogy ezt más bizonyítási cselekmények is teszik.

5. A poligráfós vizsgálat nemzetközi vonásai

Negyvenkét európai ország, valamint Kazahsztán, Kirgizisztán, Mongólia, Tádzsikisztán, Üzbegisztán, továbbá az USA és Kanada büntetőeljárás törvényeit vizsgáltam abból a szempontból, hogy nevesítik-e a poligráfós vizsgálatot, illetve tartalmazznak-e rendelkezéseket a poligráfós vizsgálatra vagy a műszeres vallomásellenőrzésre. A magyaron kívül mindössze a lengyel és a montenegrói büntetőeljárás törvény említi meg a poligráfót, illetve a műszeres vallomásellenőrzést. A lengyel büntetőeljárás törvény 2003-as módosításával született meg a 199.a cikk¹¹, amely alapján csak a vizsgálandó személy beleegyezésével folytatható le olyan vizsgálat, amely az emberi szervezet nem tudatos reakcióit vizsgálja. Hasonlóan a magyar IV. Be.-hez, a lengyel

¹¹ Piotr HOFMANSKI– Eduard KUNŠTEK: *Criminal Procedure System of the Republic of Poland*. In: Berislav PAVIŠIĆ (ed): *Transition of criminal procedure systems*. Pravnikafakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004. 235.

büntetőeljárás törvény sem zárja ki annak lehetőségét, hogy a poligráfon kívül más módszert is alkalmazzanak a büntetőeljárásban.

A montenegrói Be. [Zakonik o krivičnom postupku ("Službenilist CG", br. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - Odluka US CG, 2/2015 - Odluka US CG i 35/2015 (čl. 88-91. nisu u prečišćenom tekstu)] a nyomozást megelőző felderítési szakaszban teszi lehetővé a poligráfós vizsgálat igénybevételét. A törvény 257. § (2) bekezdése szerint a felderítési feladatok teljesítéséhez más eljárási cselekmények mellett poligráfós vizsgálatot is lehet alkalmazni.

A litván büntetőeljárás törvény ugyan nem szabályozza a poligráfós vizsgálatot, viszont önálló törvényt alkottak a poligráfós vizsgálatról [LIETUVOS RESPUBLIKOS POLIGRAFO NAUDOJIMO ĮSTATYMAS (2000 m. rugpjūčio 29 d. Nr. VIII-1906)], amely azonban nem a büntetőeljárásban igénybe vett poligráfós vizsgálatról, hanem bizonyos állami szerveknél végezhető alkalmassági vizsgálatról tartalmaz rendelkezéseket.

Az egyes országok poligráfós gyakorlatára irányuló vizsgálódásom¹² során arra a következtetésre jutottam, hogy a poligráfós vizsgálat helyel és szereppel rendelkezik számos ország büntetőeljárásában, viszont ritkán nevesítik büntetőeljárás törvényben ezt az eljárási cselekményt. Általában szakértő végzi a poligráfós vizsgálatot, akire viszont vonatkoznak a büntetőeljárás törvények szakértőkre vonatkozó rendelkezései, így a szabályozatlanság a poligráfós vizsgálatot nem jellemzi. A poligráfós vizsgálat mindenhol beleegyezéshez kötött, eredményét szakvélemény tartalmazza, amely azonban a nyomozás orientálását szolgálja, általában nem használható fel bizonyítékként.

6. Záró gondolatok

A műszeres vallomásellenőrzés nevesítése és szabályozása a IV. Be.-ben arra utal, hogy a jogalkotó is elismeri, a műszeres vallomásellenőrzésnek jelentős szerepe van, illetve lehet a nyomozás orientálásában. A módszerek közül a poligráfós vizsgálat vívta ki a figyelmet, a négy évtizedes magyarországi alkalmazása során számos ügy nyomozásában jelentett segítséget a tettes azonosításban, vagy éppen abban, hogy vallomáshoz, esetleg tárgyi bizonyítási eszközhöz vezette a nyomozó hatóságot. Mint a legtöbb ember, a szaktanácsadó sem tévedhetetlen, így előfordulhatnak hibák a poligráfós vizsgálat esetén is, viszont a téves eredmény lehetősége csekélynek mondható. Nem hiba, de tényként kezelendő, hogy nem minden ügy, illetve vizsgálandó személy alkalmas a poligráfós vizsgálatra, és azzal is számolni kell, hogy a poligráfós vizsgáló nem mindig tud állást foglalni, hogy megtévesztő volt-e a vizsgált személy tagadása. A felsorolt problémák ellenére is a poligráfós vizsgálat az egyetlen olyan módszer, amelyben bízni és hinni is lehet, mert elegendő tapasztalat kapcsolódik hozzá, és a tapasztalatokat validitási kísérletek is megerősítik. Más módszerek esetében hiányzik a tapasztalat és

¹² Lásd erről részletesebben: BUDAHÁZI Árpás: *Poligráf. Műszeres vallomásellenőrzés a bűntügyekben*. Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2014.; Árpás BUDAHÁZI: *Polygraph Examinations. Blessing or Curse*. LAP Lambert Academic Publishing, Saarbrücken, 2015.

validálásukra sem került sor, sem Magyarországon, sem külföldön. Ezzel együtt nem látom problémának, hogy a IV. Be. műszeres vallomásellenőrzésről rendelkezik, és nem kizárólag a poligráfról, mert így egységes szabályozást tud biztosítani, tekintettel nélkül arra, hogy a vallomásellenőrzésre mely műszerrel kerül sor. A műszeres vallomásellenőrzés bizonyítási cselekmények közötti elhelyezést sem gondolom aggályosnak, mivel bár a műszeres vallomásellenőrzés eredménye nem használható fel közvetlen és közvetett bizonyítékként sem, a hatóságot elvezetheti a bizonyítékhoz.
